

Župani vedno trdijo, da so vneti za šole, katerih pa se ne more zidati, kar so občine ubožne itd. Kadar pa se združi več podobnih skupaj, ki morajo vsako leto nabirati prispevke za šole in imajo nekatere nabranih že precej tisočakov, da bi si kar na svojo proko zidali šole, takrat je župan prvi, ki noče dotičnim vašem izročiti njihovega denarja, ki ga hrani županstvo. Vlada nam sicer ni mila, a je vendar pritiskala na župana, da so se zidale šole.

Ne le med Italijani, temveč tudi med našim narodom imamo škodljivce, ki nam stokrat bolj škodujejo in nam jemljejo ugled. Nekdo izmed teh županov se je svoje čase bratil celo z zloglasnim dr. Krstičem, čeprav je javnosti znan kot „kremenit značaj“ in sedi na županskem stolu skoro 40 let. Da je ponekod v Istri žganje tako razširjeno, skrbijo za to tudi nekateri župani, ki imajo cele zaloge razupitega šnopsa. Šnops je torej sredstvo in glavni vir blaginje. Ubogo ljudstvo!

Oblasti pa mirno gledajo vse te spletke in grda početja na račun zatiranega kmeta in nima za tega nikake tolažilne besede in moči. Visoki uradnik v Trstu pozna naše žalostne razmere jako dobro, a je imel toliko sočutja za zatiranca, da je vprašal neko osebo po tamšnjem županu, rekoč: „Lebt noch der Alte?“ Potem se je celo izrazil, da so z županom zaradi tega tako potrpežljivi, ker je že star. A tako, vi čakate, da župan sam obnemore in se prostovoljno odpove županski časti ali pa umre? Kaj pa, če bi župan navzlic svoji starosti živel še 10 do 20 let. Ljudstvo naj trpi še nadalje krivice na ljubo ene osebe. Stare ljudi spoštujemo tudi mi, če so župani ali ne.

V kolikor smo se razveselili imenovanja novega g. nadzornika, v toliko ga pomilujemo, ker vidimo vse težkoče, ki mu jih bo treba premagati. A mi zaupamo njegovi neupogljivi energiji. Zaman ga bodo izkušali izvabiti z dobrikanjem na svojo stran, kakor se sploh izkuša pridobiti uradništvo. O učiteljstvu pa sem uverjen, da bo vrglo od sebe okove suženjstva in se vrglo z vsemi silami na delo za blaginjo in napredek naroda, kakor tudi šolstva! Tožna Istra, prebudi se!

Skupščina Smrdelovcev.

Slavno uredništvo

„Učiteljskega Tovarisa“

v Ljubljani.

Z ozirom na članek „Skupščina Smrdelovcev“ v štev. 36. Vašega lista z dne 3. septembra 1909 prosim, da sprejmete v smislu § 19. tiskovnega zakona sledeči popravek:

Ni res, da sem kompromisno s klerikalnimi kolegi in s klerikalno tiskarno ter s svojimi krščanskimi načeli takorekoč ukradel tiskovine ali rokopis šolskih tiskovin in ga nesel v klerikalno tiskarno, da ga tam ponatisnejo, založe tiskovine in dobim jaz slično službo, kakor sem jo že opravljal.

Ni res, da sem si pripravil cenik že prej in ga dal istotako ponatisniti.

Res pa je, da sem kupil zbirko šolskih tiskovin v Učiteljski tiskarni in res je, da jih nisem nikomur, zlasti ne kaki tiskarni izročil, nego da jih imam še vedno doma.

V Ljubljani, dne 9. septembra 1909.

A. Smrdelj,

mestni učitelj.

Srednješolski vestnik.

**** Samomor.** Ustrelil se je profesor na občinski realki Giordano Benko v svojem stanovanju ulica Majolica št. 10 v Trstu z revolverjem; zadel se je v desno senco. Zdravnik, ki je bil poklican iz rešilne postaje, je mogel konstatirati smrt. Kaj je mladega 29. letnega moža, ki je bil jako znan in cenjen ter se je imel v kratkem poročiti, privedlo do nasilne smrti, ni znano. Bil je jako nevrasteničen.

**** Slovenec profesor — esperanta.** Stavbni tehnik St. Tomič v Waldbachu pri Voraun je napravil v Ženevi izpit iz esperantskega jezika in je dobil diplomu.

**** Umrl je v Mariboru vpokojeni realni prof. I. Sedlaček.** Deloval je od leta 1889. do 1907. za mariborski realki.

Kulturno delo.

+ Novi knjižnici „Prosveto“. „Prosveta“ je ustanovila novi knjižnici v Šent Juriju in v Čačah v Ziljski dolini. Na Koroskem je sedaj deset „Prosvetnih“ ljudskih knjižnic. — Le požrtvovalno naprej!

Književnost in umetnost.

Moč uniforme. Burka s petjem v treh dejanjih. Spisal Jak. Štoka, uglašil H. O. Vogrič. Cena 80 vin. — Igra polna debelega humorja, utegne dobro služiti manjšim odrom, ki radi goje veselo igró — lek in tolažba sedanjih žalostnih dni.

Prokleta. III. zvezek tega romana je pravkar izšel. Nadaljnih pet zvezkov izide vsak približno na vsakih 14 dni. Naročuje se pri V. Požgaju, knjigovozu v Kranju. Vsak zvezek stane 60 h. Pri naročilu naj se pošlje pri vsakem zvezku 10 h za znamko.

Trilistilčni zemljevid habsburške monarhije. Sestavil Henrik Hanau. Založil c. kr. dvorni zemljevidni zavod F. Freytag & Berndt na Dunaju. Druga izdaja. — Po združenju Bosne in Hercegovine z našo državo je nastalo vprašanje: Kaj bo iz tega? Izprožena je bila misel, naj se monarhija razdeli na tri skupine in naj se iz Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Dalmacije, Istre, Goriške, Kranjske in Sp. Stajerske ustanovi slovenska država. V pričujočem zemljevidu je ta misel kartografsko izvedena.

Leonid Andrejev: Rdeči smeh. Odlomki najdenega rokopisa. — V Ljubljani 1909. Narodna založba. Cena 1 K 40 h, s pošto 10 h več. — To krasno pripovedno delo najtopleje priporočamo.

Pedagoški list v Zagrebu. ki ga izdaja „Hrvatsko-pedagoško-književni zbor“.

Politiški pregled.

*** Deželni zbori.** Obenem s kranjskim dež. zborom, ki je sklican na 23. septembra, bosta na 21. septembra sklicana tudi češki in moravski deželni zbor. Češkemu deželnemu zboru bo vlada predložila med drugim novelo glede sistematiziranja dveh novih deželnoobdornih mest. Češki radikali izjavljajo, da toliko časa ne morejo dopustiti pomnožitve deželnih odbornikov, dokler se ne izvrši reforma volilne pravice v deželni zbor v demokratskem smislu.

*** Češki poslanec Stanek za manjšinske šole.** Češki poslanec Stanek predlaga, naj bi vse češke občine naložile 1% doklado za manjšinske šole. To bi prineslo na leto okoli 700.000 K. Ker iznašajo dohodki obrambnih društev in češke šolske družbe okoli 2 mil. K. bi bilo na ta način vprašanje čeških narodnih manjšin, če se ne rešeno, pa vsaj postavljeno na trden temelj. Za nas češke poslance, tako zaključuje posl. Stanek, ne bi smele obstati nikake, in to pravnikake državne potrebe, dokler se vprašanje naših manjšin ne reši pravično in stalno!

Izjava posl. Stranskega glede češke šole v Poštorni. Češki poslanec Stranek je nekemu novinarju izjavil, da ni v Avstriji še nobena vlada napravila tako velikih napak kakor je napaka, da je dala zapreti češko šolo v Poštorni in da je prepovedala shod čeških Sokolov. Stranek je rekel, da je zbog razburjenosti, ki vlada med Čehi na Češkem in Moravskem, izključen z Bienertom vsak sporazum. V obigled dogodkov v Poštorni nimajo poizkusi Globinskega več nikakega pomena v stvari posredovalne akcije.

*** Zborovanje češke socialne demokracije.** Na Smichovu se je dne 6. t. m. otvoril IX. glavni zbor češke soc.-demokratske stranke. Zbor je obsodil seglasno zatvoritev čeških šol na Dunaju in v Poštorni kot barbarski čin. Tudi je obsodil vsako nasilnost napram narodnostnim manjšinam. Dalje je izrekel obćudovanje švedskim delavcem in simpatije španski socialni demokraciji.

*** Ruski šovinizem proti Poljakom.** Preganjanje Poljakov na Ruskem Poljskem se nadaljuje. Oblasti so razpustile neko poljsko društvo, ki je zbiralo denar za siromasno poljsko deco, ki obiskuje privatne poljske srednje šole. Na ta način hoče Rusija prisiliti Poljake, da prenehajo z bojkotom ruskih srednjih šol. Praški „Hlas Naroda“ poroča iz Varšave, da je ruska vlada v Ruski Poljski zaprla 184 poljskih šol.

*** Kako dela „najbolj hrvaška“ Rauchova vlada?** Hrvaški časopisi poročajo o najnovejšem škandalu, ki se je zgodil v naučnem odseku hrvaške vlade. Ta je izdala novo čitanko za II. razred ljudskih šol, in sicer na podlagi stare, a z nekaterimi izpremembami. Očlovek bi mislil: te izpremembe so pedagoškega značaja, a bi se motil. Prvo delo Rauchove vlade je bilo, da je vrgla iz te čitanke cirilico; drugo pa, da je vrgla iz čitanke vse pesmi in sestavke, v katerih se je kaj govorilo o hrvaški domovini, o hrvaškem narodu, o ljubezni do naroda in domovine in podobno. Na mesto teh pesmi so se vrinile druge, ki govore o lastovkah, o duhtečem cvetju, o črnem kruhu, o jagnetih itd. Tako dela „najbolj hrvaška“ Rauchova vlada za okrepitve hrvaškega rodoljublja.

*** Madjari izganjajo hrvaške učiteljce.** V nekaterih ljudskih šolah v Medjumurju (to je hrvaški kraj, ki so ga pa Madjari oteli Hrvaški) so poučevale doslej sestre iz zagrebškega samostana. Sedaj pa so Madjari s silo izgnali te Hrvatice čez Dravo, češ, da se niso učile v madjarskih preparandijah. —

In kje so se učili madjarski učitelji na madjarskih šolah „Juliana“ v Hrvaški?!

*** Pasivna volilna pravica duhovnikov v Bosni in Hercegovini.** Iz Sarajeva poročajo: V soboto, 4. septembra, je bila pri civilnem adlatu baronu Benku velika deputacija katoliških duhovnikov, ki mu je izročila memorandum s prošnjo, da bi se pripoznala pasivna volilna pravica duhovnikov v Bosni in Hercegovini. Civilni adlatus je izjavil deputaciji, da je vlada naklonjena temu vprašanju. V našturtu je točka, ki priznava pasivno volilno pravico tudi duhovnikom. Za vlado tudi ni odločilno dejstvo, da je sveta stolica prepovedala sprejeti frančiškano kake zbornične mandate. Glede uvedbe kongruje, je izjavil, da ga veseli, ker je zvedel, da škofijski ordinariat pripravlja tozadevni predlog. Vlada se bo radevolje lotila s cerkveno oblastjo rešitve tega vprašanja. Deputacija je seveda glasno odobrvala tak odgovor.

*** Kongres za židovsko izseljevanje.** Nedavno so se nekateri odlični ameriški židje obrnili na vse židovske organizacije in društva, da se skliče svetovni kongres za židovsko izseljevanje. Svrha kongresa bi imela biti ureditev židovskega izseljevanja. Mnoge organizacije v Londonu, Parizu, Berlinu in na Dunaju so se izjavile za kongres, na katerem bi morali biti zastopani vsi sloji, iz katerih se rekrutirajo izseljenci, ker je samo to jamstvo za uspeh. Med osebami, ki so obljubile svoje sodelovanje na kongresu, se nahajajo tudi židovski poslanci raznih parlamentov, ki naj priporočijo rešitvi nekih težkih in kompliciranih vprašanj.

Obrambni vestnik.

Superlativ predrznosti.

Nekoliko se časa gospodari z lažjo, zvijačami in sleparijo; nazadnje vsak lažnik se sam pokvari. Jos. Stritar.

Na dveh drugih mestih današnje številke priobčujemo dva popravka, ki nam jih je poslal — Smrdelj! Z mirno vestjo bi lahko oba ta popravka vrgli v koš; ker pa tudi takemu možu, kakršen je Smrdelj, ne odrekamo usluge, objavljamo oba popravka. Menimo namreč, da hoče gospod Smrdelj na vsak način, da javnost spozna njegov značaj v vsi nagoti. Fiat!

Glede na Smrdelov popravek, priobčen v Vestniku, smo pooblašeni izjaviti to-le:

Smrdelj se je odpovedal službi v „Učiteljski tiskarni“ dne 5. januarja t. l. zvečer. Volitev v mestni šol. svet pa se je vršila dne 7. januarja t. l. Tov. Jelenc torej ni odpovedal Smrdelju službe, ker je volil Simona, ampak jo je odpovedal sam pred volitvijo. Priča na razpolago. — Smrdelj je potreboval štiri mesece, da je napravil popravek, ki pa ima to čudno lastnost, da nič ne popravlja. Tovariš Jelenc izjavlja vnovič, da s Smrdelom o Simonom volitvi in o prestopu k Slomškariji do njegove odpovedi ni govoril, in to namenoma ne. Smrdelj bi nemara rad veljal za mučenika med Slomškarijo, rad bi se opral in prikupil onim, ki ga dobro poznajo in ne marajo zanj, zato se je zatekel k — laži. V kaki zadregi je, se vidi iz tega, da trdi sedaj že zopet nekaj novega. Pa če nam pošlje še sto popravkov, ne izpremeni resnice, ki ostane taka, kakor izjavlja tov. Jelenc. Že ta gola resnica priča, kakšen značaj je Smrdelj. Zavidamo zanj Slomškovo zvezo!

Se lepše je z drugim popravkom!

Tovariš Likar, Smrdelov naslednik v „Učit. tiskarni“, izjavlja tole:

Dne 3. aprila t. l. me je nagovoril Smrdelj na mostovžu II. mestne šole naslednje: „Ti, bodi tako dober, pa spravi mi zbirko šolskih tiskovin skupaj. Horvat mi je pisal, da bi jih rad imel, saj ga poznaš, kakšen streber — no — ne streber — tega ne morem reči — pa saj veš, kakšen je on, da hoče takoj vse imeti. Saj ti rad poplača tvoj trud; kar računaj goldinar ali dva, pa jih deniva račun; denar dobiš takoj.“ Jaz pa sem odgovoril: „To se pa že zgodi — brez truda, saj imam že nekaj kolekcij napravljenih — lahko dobiš tiskovine takoj.“

„Ali res? — Kdaj pa bi mi jih prinesel?“ vpraša Smrdelj.

Jaz: „Če hočeš, takoj popoldne.“ On: „Dobro! Prosim te, prinesi mi jih, pa račun tudi naredi, pa pripiši zase kronco ali dve — saj rad plača.“

Popoldne mu je nesel zbirko tiskovin moj sin Ciril. Plačal mu je Smrdelj 5 K 11 h — kolikor je znašal račun — s pripombo: „Glej, tebi pa ne morem nič dati, ker nisi postavil ničesar v račun!“

Tiskarni se je zdela vsa ta reč s šolskimi tiskovinami čudna. Zakaj neki Horvat, nadučitelj v Zagorju, ne naroča tiskovin direktno? — Tiskarna vpraša tovariša Horvata, poštenjaka od nos do glave, ki mu Smrdelj ni vreden, odvezati jermenov na črevljih, kako in kaj? — Seveda je Horvata pogrelo, saj je Smrdelov sorodnik! Piše Smrdelju, ta mu odgovori, Horvat pa sporoči v Ljubljano v našo tiskarno to-le:

„Dragi!

V prigibu Ti pošiljam „pojasnilo“ „tovariša“ Smrdelja, katero Ti dovoljujem, da razpolagaš z njim kakor veš in

znaš; samo prosim Te, da mi z obratno pošto vrneš to famozno zalepko.

S prijateljskim pozdravom Tvoj
Rudolf Horvat, nadučitelj.

Zagorje, 14./4. 1909.

NB. Pri prepisu izpusti „klerikalno“, ker se jaz nisem tako izrazil. Seveda sem prepovedal „tovarišu“ Smrdelju še kdaj kaj na moje ime naročiti brez moje vednosti, kar sem mu tudi na dopisnici sporočil. Obenem sem zahteval od njega na moje ime naročeno kolekcijo meni doposlati po poštinem povzetju. Toliko v nadaljno razjasnilo te grde in brezprimerne naročitve. V slučaju, da mi vrne kolekcijo, jo Vam seveda dopošljem, ker je zame brez pomena.

Tako Horvat! Lumparija je torej očita. Pa čujmo, kaj piše Smrdelj!

Lj. 13. IV. 1909.

Dragi!

Res sem naročil kolekcijo tiskovin za neko „klerikalno“ (po Tvojem*) šol. vodstvo. Ker sem pa upal, da bom hitreje postrežen, sem navedel Tebe. To je vse. Povdarjal sem, da bom takoj plačal in ni treba vknjižiti. To se je tudi zgodilo. Sklenil sem pa, da Ti to povsem priči, ko bova skupaj, ker sem itak vedel, da Ti prej ali slej na uho pride. Žal mi je, da Te nisem takoj pisмено obvestil, ker se mi je dozdevalo, da sumijo. Ako me hočeš na malo laž postaviti, lahko mi to sporočiš. Ljubše mi je pa in uslugo mistoriš, ako tega za sedaj ne storiš, ker bom vzel še nekaj tiskovin. Ako ne maraš, da jih vzamem na Tvoje ime, mi kar sporoči.

Pozdrav vsem!

Smrdelj.

To pismo je klasičen dokaz vse brezkončne klerikalne popačenosti. V popravku pravi Smrdelj, da ni tiskovin nikomur izročil in da jih ima še vedno doma, v pismu pa piše, da jih je res naročil za neko šolsko vodstvo! Kaj je laž? Če bi ne prišla lumparija na dan, je hotel vzeti še nekaj tiskovin — tako pravi sam! Kje je beseda, da bi dovoljno označila tak značaj?!

In sedaj cenik!

Smrdelj je poslal Likarjevega sina Cirila v „Učit. tiskarno“ iskat štiri cenike šolskih tiskovin, ki jih je tudidobil, in sicer one od lanskega leta, ker letošnji še niso bili gotovi. Čemu je rabil cenik, čemu kar štiri in čemu tako zgodaj?!

Tudi iz „Katoliške tiskarne“ so poslali v našo tiskarno po cenike šol. tiskovin; dobili jih pa niso, ker novih (letošnjih) še ni bilo. Čemu to?!

Tem vprašanjem ne odgovarjamo, ker leži odgovor na dlani. —

Upamo, da stoji sedaj Smrdelov značaj pred vso javnostjo v vsi svoji gnusni nagoti in da smo tako tudi ustregli njegovi zahtevi. Kaj napravi sedaj Smrdelj s svojim klerikalnim prepričanjem in kaj Slomškova zveza in „Kat. tiskarna“ z njim — to nas nič ne briga, to naj opravijo med seboj. Poštena družba bi napravila, kar se edino spodobi. In tudi bo, ako se ji kdaj približa. Samo eno vprašanje: Kako more tak značaj še dalje ostati učitelj — slovenske mladine?!

* Poglavlje o Smrdelu še ni končano.

Po Ljubljani govori take reči, da ga bo treba prijeti za ušesa še z drugimi rokami.

* Poziv naprednemu učiteljstvu!

Javno so proglasili klerikalni kolegi bajkot našemu stanovskemu glasilu. Toda ne da bi hoteli s tem škodovati gnetnemu stanju našega lista, ampak njih glavni namen je, da bi izpodkopali tla napredni ideji med učiteljstvom, da bi ubili vsako svobodno, samostojno gibanje učiteljstva in z njim šolstva.

Tovariši in tovarišice! Kaj znači ubiti napredno idejo v učiteljstvu in kakšno bodočnost ima pričakovati pri tem šolstvo in slovenski narod — to vam je jasno! Protestujmo proti temu stem, da razširimo svoj list do zadnjega napredno mislečega slov. učitelja, ki do danes še ni naročen nanj, do zadnjega lokala, kamor zahaja napredno občinstvo in učiteljstvo, da bo prodirala in se širila naša ideja in bo prodiral in se spoznaval smisel našega boja za povzdigo slovenskega naprednega šolstva tudi izven naših stanovskih vrst.

Vsi na delo! Nikake izjeme, ker ni dovolj, da pripoznavas sam idejo, ampak je vsakega naprednega učitelja moralna dolžnost in njega lastni interes, da stori tudi kaj v prid tej ideji. Kontrolirajte in zahtevajte povsod „Učiteljskega Tovarisa“! Naročite si ga, ker: „Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti!“ Pokažite, da po bojkotu raste število naročnikov!

*) Kakor Horvat izjavlja v svojem pismu, je to laž!